

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın **Adalet Bakanı Bekir Bozdağ** tarafından Anayasanın 98'inci, İçtüzüğü'nün 96 ve 99'uncu maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Av. Abdullah Koç

HDP Ağrı Milletvekili

Yargının üç sacayağı mevcuttur. Bu üç sacayağı, iddia, savunma ve hüküm şeklindedir. Sacayağının savunma kısmını avukatlar oluşturmaktadır. Avukatlık amaç itibariyle, hukuki münasebetlerin düzenlenmesini, her türlü hukuki mesele ve anlaşmazlıkların adalet ve hakkaniyete uygun olarak çözümlenmesini ve hukuk kurallarının tam olarak uygulanmasını her derecede yargı organları, hakemler, resmi ve özel kişi, kurul ve kurumlar nezdinde sağlamaktır. Avukat görüldüğü üzere, her vatandaşın ihtiyacı olan bağımsız savunma görevini yerine getiren, bununla beraber hukuki meselelerin her noktasında kişiye hukuki hizmet sağlayan bir yargı mensubudur. Bu kadar önemli bir mesleği icra edebilmeye hak kazanmak için ise, öncelikle hukuk fakültesi mezunu olmak, daha sonra da Türkiye Barolar Birliğine bağlı bir il barosunda bir yıl süren staj dönemini tamamlamak gerekmektedir. Peki, yapılan staj kişiyi avukatlık mesleğine hazırlayabilmekte midir?

Ülkede geçerliliği olacak şekilde veya yabancı bir ülkede hukuk fakültesinden mezun olan bir kişi avukatlık mesleğini icra etmek istiyorsa, stajını yapmak istediği ildeki baroya staj başvurusunda bulunur. Günümüzde kişinin stajının başlaması başvurusundan sonra ortalama 1 ay sürmektedir. (Bu süre daha az stajyerin bulunduğu illerde daha kısa sürebilir). Stajyer avukat stajını altı ay adliyelerde, altı ay 5 yıllık kıdemi olan bir avukatın yanında olacak şekilde bir sene içerisinde tamamlar. TBB Avukatlık Stajı Yönetmeliği (Yönetmelik) madde 12'de mahkemelerde ve adalet dairelerinde yapılacak stajın sırası ve hangi mahkemede ne kadar süre yapılacağı belirlenmiştir. Yönetmelik madde 13 ilk 6 aylık stajın; Baro'nun, Cumhuriyet Savcısı'nın ve Hakim'in gözetimi altında yapılacağını ve bu süre içerisinde stajyerin hiçbir aksatma olmadan, duruşmalarda, keşiflerde, soruşturmalarda, kararın görüşülmesinde ve yazılmasında hazır bulunacağı ifade edilmiştir.

Avukatlık stajının kalan altı ayı, staj yapılan Baro levhasına kayıtlı, meslekte en az beş yıl kıdemi ve bağımsız hukuk bürosu olan bir avukatın yanında tamamlanır. Yönetmelik madde 17'de, yanında staj yapılan avukata bazı sorumluluklar yüklenmiştir. "Avukat, stajyerini hukukun üstünlüğü ilkesine, meslek ilke ve kurallarına bağlı, hukuk bilgilerinin somut olaylara uygulayabilecek nitelikte, bağımsız ve özgür bir avukat olarak yetiştirmekle yükümlüdür."

6184

Yönetmeliğin 17. Maddesinin 2. Fıkrası ise aşağıda değineceğimiz sorunlardan birini ele almaktadır. Şöyle ki; avukat, stajyere, Avukatlık Kanunu madde 23'te belirtilen duruşmalara ve cezaevi görüşmelerine birlikte gitme, mahkemeler ve idari makamlardaki işleri takip etme, dava dosyalarını ve yazışmaları düzenleme imkanını sağlamalıdır. Bu işler dışında da stajyere başka bir iş yüklenemeyecektir.

Ücret Sorunu: Dört senelik hukuk eğitimini bitirdikten sonra bir sene boyunca yapılan avukatlık stajındaki en büyük sorun ücret sorunudur. Çoğu stajyer avukat ücretsiz veya temel yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayamayacak derecede düşük ücretlerle çalışmaktadır. Av-Sen Stajyer Avukatlar Komisyonu'nun yayımlanmış olduğu 2021 Avukatlık Staj Değerlendirme Raporuna göre ücret almıyorum diyenlerin oranı %26.5, 0-1000 TL arası alıyorum diyenlerin oranı %24.5, 1000-1500 TL arası alıyorum diyenlerin oranı %26.5, 1500-2250 TL arası alıyorum diyenlerin oranı %17 olarak belirlenmiştir. Görüldüğü üzere, ankete katılanların %95'i asgari ücretin bir hayli altında hatta katılımcıların dörtte birinden daha fazlası hiç ücret almadan çalışmak zorunda kalmaktadır.

Üniversiteden yeni mezun olmuş, hukuk diplomasını elinde bulunduran ve avukat olmak isteyenleri neredeyse para kazanamayacakları ve ailelerine bağımlı olarak yaşamaya mahkûm edileceği bir senelik bir staj süreci beklemektedir. Harçlık adı altında çalıştırılan stajyer avukatların ayrıca herhangi bir sigortası da bulunmamaktadır. Başka bir deyişle, 5510 sayılı Kanun kapsamında bir sigorta yapılmamaktadır. Herhangi bir iş akdi de mevcut olmadığından ücretten bağımsız olarak fazla çalışmaya ilişkin haklarını da alamamaktadırlar.

Ücret konusunda farklı fikirler ortaya atılmış ama çeşitli sebeplerle bu konuda düzenleme yapılamamıştır. Öne çıkan önerilerden biri, hâkim ve savcılar staj dönemlerinde nasıl maaş ve sosyal haklarından yararlanabilmekteyse aynı şekilde stajyer avukatların da bu haktan yararlanmasıdır. Bilindiği üzere hâkim ve savcıların staj dönemlerinde Adalet Bakanlığı tarafından maaşları ödenmektedir. Ancak bu düşünceye karşı olanlar ise, bu durumun avukatın bağımsızlığı ilkesiyle örtüşmeyeceğini dayanak göstererek muhalefet etmişlerdir.

Bir başka öneri ise asgari ücretin geçerli olmasıdır. Bu ücretin ise yanında çalışılan avukat tarafından ödenmesi düşünülmektedir. Ancak bu düşünce de pek taraftar toplayamamıştır. Bunun başlıca sebeplerinden biri ise avukatların böyle bir yük altına girmek istememesidir. Ülkemizdeki avukat enflasyonunun da etkisiyle stajyer avukata asgari ücret ödeyemeyecek avukatların bulunduğu yadsınamayacak bir gerçektir. Bu açıdan öneri incelendiğinde, stajyer avukatların, stajlarının ikinci altı ayını geçirebilecekleri büro sayısında bir azalma olabilecektir.

Ücret sorununa ilişkin çözüm önerimizi başka bir bölüm olan tıp fakülteleri üzerinden vermenin sağlıklı olacağı görüşündeyiz. Bilindiği üzere tıp fakültesinde okuyan altıncı sınıf öğrencileri (intörn doktor) son senelerini hastanede çalışarak geçirirler. Bu süre içerisinde halihazırda öğrenci statüsünde olmalarına rağmen belirli bir oran üzerinden maaş olmasa da harçlık elde etmektedirler. Tıp fakültesi öğrencilerine uygulanan bu düzenlemenin asgari olarak stajyer avukatlara da uygulanabileceği görüşündeyiz. Şöyle ki; ikinci altı ayındaki stajyer avukatlara yapılacak ödemede asgari ücret esas alınarak üst limiti açık olmak kaydıyla minimum bir oran belirlenebilir ve bu konudaki denetlemeyi de baroların ilgili organları yapabilir. Bu uygulama ile beraber stajyer avukatların ücretsiz olarak çalışmalarının önüne geçilebilecektir. Verilecek

minimum ücret asgari ücret sınırında olmayacağı için yukarıda bahsettiğimiz şekilde bir mağduriyet de oluşmayacaktır. Ancak minimum bir seviye belirleneceği için en azından ücretsiz çalışmanın önüne geçilebilecektir ve belirli bir oranda hak elde etmeleri sağlanabilecektir.

Adalet dairelerinde yapılan ilk altı aylık staj süresince yine belirlenen orandaki ödemeyi ise Adalet Bakanlığı'nın yapması doğru olacaktır. Meseleye avukatın bağımsızlığı hakkındaki muhalefetler açısından bakıldığında; mahkemelerdeki staj sürecinde stajyer avukat sadece bağlı bulunduğu hâkim veya savcının gözetimi altında çalışmaktadır. Yani normal şartlar altında stajyer avukat herhangi bir hukuk bürosunda çalışmamaktadır. Bu süre içerisinde herhangi bir hukuk bürosunun faaliyetine katılmayan stajyer avukatlar için ise "avukatın bağımsızlığı ilkesi" öne sürülerek stajyer avukatların asgari geçim ücreti elde etmelerinin engellenmemesi gerekir. Ancak bilindiği üzere, stajyer avukatların büyük bir bölümü adliye stajlarını adliyelerde değil bürolarda geçirmektedir. Yapılacak bu düzenleme ile birlikte denetim faaliyetlerinin artırılmasıyla beraber hem adliye stajı adliyelerde geçecektir hem de staj eğitimi amacına ulaşabilecektir.

Adliyelerdeki Eğitim Sorunu: Günümüzde hukuk fakültelerindeki eğitimin en büyük sorunu eğitimin tamamen teoride kalması ve öğrenciye pratiğe yönelik yeterli eğitimin verilmiyor olmasıdır. Hal böyle olunca, öğrenciler staj dönemlerinde teorik bilgi ile pratiği bağdaştırmak noktasında zorlanmakta ve kendisini âdeta yeni bir öğrenme sürecinin içinde bulmaktadır. Eğitim bir bütün halinde kişiye fayda sağlayabilecektir. Dolayısıyla olaylara sadece avukat penceresinden bakmaktan ziyade, hakimlerin ve savcılarının da bakış açısından olayları analiz edebilme yeteneğine sahip olabilmek bir hukukçu ve avukat için çok değerli olacaktır. Bunun sağlanması için kişinin teorik bilgisini pratik bilgi ile birleştirmesi ve bunu özümsemesi gerekmektedir. İşte tam da bu noktada adliye stajının önemi ortaya çıkmaktadır.

Bahsettiğimiz üzere staj sürecinin ilk altı aylık dönemi adliyelerde geçmektedir. Ancak stajyer avukatların adliyelerde kaliteli ve düzenli bir eğitim sürecine tabi tutulduğunu söylemek oldukça zordur. Ayrıca bu dönemdeki en büyük sorunlardan birisi, adliyelerde geçirmeleri gereken dönemi bürolarda çalışarak geçirmeleridir. Bunun temel nedenleri, staj döneminde adliyelerde nitelikli bir eğitim verilmediğini bilmeleri ve ücrete hak kazanamamalarıdır. Av-Sen Stajyer Avukatlar Komisyonu'nun yayımlamış olduğu 2021 Avukatlık Staj Değerlendirme Raporuna göre, stajının ilk altı ayında büroda çalışanların oranı %77'dir. Yapılan bu ankete göre sadece %9.5'lik bir oran ilk altı ayında hukuk bürolarında çalışmamıştır.

Adliye stajlarının anlam ifade edebilmesi için öncelikle, stajın ilk altı ayının adliyelerde geçmesi gerekmektedir. Bu sürecin stajyer avukatların konu ile ilgili bilgi ve birikimlerini arttıracak yönde düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca bu dönemde stajyer avukatlara bir ücret verilmesi tarafların bu konudaki hassasiyet ve sorumluluklarını olumlu yönde etkileyecektir. Şöyle ki; stajyer maddi bir kazanç elde etme zorunluluğu hissi altında kalarak girmiş olduğu bürolara girmeyecek ve adliye stajına önem verebilecektir. Ayrıca adliyelerdeki bir başka sorun ise bazı adliye personellerinin stajyer avukatlara olan davranışlarıdır. Bazı adliye personellerinin, stajyer avukatları vasıfsız eleman gibi düşünmeleri; onları küçük görmelerine, umursamamalarına ve aşağılamalarına yol açmaktadır. Av-Sen Stajyer Avukatlar Komisyonu'nun yayımlamış olduğu 2021 Avukatlık Staj Değerlendirme Raporunda yer alan

6284

“Adliye personelinin size yürüttüğünüz görev gereği duyması gereken saygıyı gösterdiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna, %58 Hiç, %27 Kısmen, %10.5 Neredeyse, %4.5 Tamamen cevaplarını vermiştir. Bu konuda belirtmekte yarar var ki, tüm adliye personellerinin bu şekilde davrandığını ima etmemekteyiz; ancak yukarıdaki anket sonucundan da görülmektedir ki, bu konuda bir problem olduğu da açıktır. Konuyla ilgili mağduriyetlerin önlenmesi amacıyla, Adalet Bakanlığı ve Barolar bünyesinde çeşitli eğitimlerle gereken bilinç kazandırılabilir.

Barolardaki Eğitimin Sorunları: Yukarıda da bahsettiğimiz üzere eğitim bir bütündür. Stajyer avukatlara verilen eğitimin de bir bütünlük içerisinde olabilmesi için baroların verdikleri eğitimler önem taşımaktadır. Barolar avukat adaylarına, avukatlık mesleğinin gerektirdiği temel bilgi, düşünme ve davranış biçimlerini kazandırmalıdır. Bunun sağlanabilmesi için baroların düzenli ve aktif olarak meslek içi eğitim faaliyetlerini gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Eğer baroların varlık sebeplerinden birisi mesleğin kalitesini arttırmak ise verilen eğitimin iyi bir seviyede olması ve uygulama birliğinin bulunuyor olması gerekmektedir. Verilen eğitimlerin çağa uygun olarak güncellenmesi eğitime katkı verecektir.

Ayrıca bir başka çözüm yolu ise avukatlık sınavıdır. Sadece avukatlık hukuku üzerine değil, genel hukuk bilgisini değerlendiren bir avukatlık sınavının yapılması gerekmektedir. Bu sınav ile beraber baroların, avukatlık hukukuna ilişkin derslerin yanında genel hukuk derslerini de pratik uygulamaya uygun bir şekilde vermeleri gündeme gelecektir. Ayrıca avukatlık sınavı sayesinde baroların varoluş amaçlarından olan mesleğin kalitesini arttırma ideası, sadece idea olmaktan çıkabilecektir. Bunun yanında artan hukuk fakülteleri nedeniyle oluşan avukat enflasyonunun da (yapısal bir çözüm olmamakla beraber) önüne geçilebilecektir.

Stajın Yapıldığı Hukuk Bürosundaki Çeşitli Sorunlar: Yönetmelik’in belirttiği üzere, staj döneminde ikinci altı ay 5 yıllık kıdemini doldurmuş bir avukatın yanında yapılmaktadır. Ancak bu staj aşaması, sadece ikinci altı aylık dönemle kalmamakta ve genellikle staj döneminin başından itibaren yapılmaktadır. Av-Sen Stajyer Avukatlar Komisyonu’nun yayımlanmış olduğu 2021 Avukatlık Staj Değerlendirme Raporuna göre, “Stajınızın ilk altı ayında bir avukat yanında çalıştınız mı?” sorusuna %77 Evet, %9.5 Hayır ve %12 Kısmen cevabını vermiştir. Görülmektedir ki, katılımcıların %89’u ilk altı ayını adliyelerden ziyade bürolarda geçirmiştir. Hal böyle olunca, yanında staj yapılan büronun önemi daha çok artmaktadır.

Stajyer avukatların hukuk bürolarında yaptıkları staj sırasında sadece takip dosyası hazırlama veya hacizlere katılma gibi işlerle sınırlandırılmaması mesleki bilgi ve birikimlerinin artmasını sağlayacak zengin bir iş tanımının içinde yer almaları sağlanmalıdır. Sorunlardan bir diğeri ise stajyer avukatların bazı işyerlerinde ucuz iş gücü olarak görülmeleridir. Bazı hukuk bürolarında maliyetinden dolayı icra katibi ve sekreter istihdam etmeyen avukatlar bu kişilerin yapacakları işleri çok daha düşük ücretlerle stajyer avukatlara yaptırmaktadırlar. Stajyer avukatların stajlarını yaptıkları hukuk bürolarında bilgi ve birikimlerini arttırmaya dönük olarak çalıştırılmaları gerekmektedir. Ücret sorununa ilişkin yukarıda sunduğumuz öneri bu konuda da çözüm olabilecektir.

Barolara İlişkin Sorunlar: Yukarıda da bahsettiğimiz gibi staj dönemiyle ilgili günümüzdeki en büyük problem “ücret” olarak karşımıza çıkmaktadır. Ücret sorunu ile bağlantılı bir diğer problem ise bazı barolardaki ruhsat ücretlerinin fahiş derecede yüksek olmasıdır. Kazandıkları

62824

ücretin yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamaya yetmediği stajyer avukatlar, avukat olacaklarının heyecanı ile staj döneminin bitişini kutlarken karşılarına çok yüksek miktarlardaki ruhsat ücretleri çıkmaktadır.

Baroların sadece ücret konusunda değil, mesleğin diğer sorunlarına da karşı hareketsiz olmaları genel bir sorun teşkil etmektedir. Av-Sen Stajyer Avukatlar Komisyonu'nun yayımlamış olduğu 2021 Avukatlık Staj Değerlendirme Raporuna göre, "Baroların stajyerlerin hak ve menfaatlerini geliştirici çalışma yaptığını düşünüyor musunuz?" sorusuna %75 Hiç, %20.5 Kısmen, %4 Neredeyse, %0.5 Tamamen cevabını vermiştir. Belirttiğimiz sorunlara karşı çözüm üretmesi beklenen organizasyonların ise çözüme yönelik pek bir faaliyetinin görülememesi açık bir sorun olarak gözlemlenmektedir. Ayrıca çoğu baroda bahsettiğimiz bu sorunları dile getirebilecek, stajyer avukatlarla baro yönetimi arasında köprü vazifesi görebilecek "Stajyer Avukatlar Komisyonu" bulunmamaktadır. Bu konudaki çalışmaların tamamlanması ve tüm baroların birlikte hareket etmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda;

1. Çoğu stajyer avukat ücretsiz veya temel yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayamayacak derecede düşük ücretlerle çalıştırıldığı bilinmekte midir? Bakanlığınız, stajyer avukatların ücretlerinin iyileştirilmesine dönük herhangi bir girişimde bulunacak mıdır?
2. 2002/2021 yılları arasında stajyerlik yapmış olan avukatların kaç staj esnasında ücret almadan çalışmak zorunda bırakılmışlardır?
3. Stajyer avukatların %95'i asgari ücretin bir hayli altında çalışmakta, bazı stajyer avukatların ise hiç ücret almadan çalışmak zorunda kalmasının sebebi nedir?
4. 2002/2021 yılları arasında stajyer avukatlar arasında stajının ilk altı ayında bir avukat yanında çalışan stajyer avukat sayısı kaçtır?
5. Hukuk fakültelerindeki eğitimin tamamen teoride kalması ve öğrenciye pratiğe yönelik yeterli eğitimin verilmiyor olmasının gerekçesi nedir?
6. Baroların avukat adaylarına, avukatlık mesleğinin gerektirdiği temel bilgi, düşünme ve davranış biçimlerini kazandırmada yetersiz kalmasının nedeni nedir? Baroların düzenli ve aktif olarak meslek içi eğitim faaliyetlerini gerçekleştirmeleri için herhangi bir girişimde bulunacak mısınız?
7. Stajyer avukatların hukuk bürolarında yaptıkları staj sırasında sadece takip dosyası hazırlama veya hacizlere katılma gibi işlerle sınırlandırılmaması mesleki bilgi ve birikimlerinin artmasını sağlayacak zengin bir iş tanımının içinde yer almaları sağlanacak mıdır?
8. Baroların stajyerlerin hak ve menfaatlerini geliştirici çalışma yapabilmesi amacıyla herhangi bir girişimde bulunacak mısınız?
9. Ülkede Stajyer Avukatlar Komisyonu'nun olmadığı baro sayısı kaçtır? Söz konusu barolara ilgili komisyonun kurulması amacıyla herhangi bir girişimde bulunacak mısınız?